

דף טז

'מירוח העכו"ם... גלגול עכו"ם...'. כמה מהראשונים כתבו על פי הנראה מתוך הסוגיא ומכמה מקומות, שעיקר הדבר תלוי מי הם הבעלים על הפירות בזמן המירוח, שאם הם שייכים לנכרי באותה שעה – הרי זה 'מירוח נכרי', אבל אם הם של ישראל, ונכרי ממרח את פירותיו – אין זה 'מירוח נכרי' (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ה נו; תוס' בכורות יא. וכן העיר בקרן אורה).

וכן מדוקדק מלשון רש"י ד"ה גזרה ויקנהו לעכו"ם. וערש"י בכורות יא: ד"ה דאמרחינהו ובתוס' ובשטמ"ק שם אות כד בשם הרא"ש, ובשפ"א ובחדושי הנצי"ב שם. וע' שטמ"ק כאן.

ודעת כמה מהראשונים שפירות נכרי שמירחם ישראל חייבים מהתורה (ע' תוס' ושאר ראשונים קדושין מא: וכן יש מדקדקים מלשונות הרמב"ם. ע' בהקדמת ספר חרדים ובשל"ה שער האותיות. וע' באורך בקהלות יעקב שם לה. ויש סוברים שזה דוקא בתבואה שהגיעה לעונת המעשרות ביד ישראל ואח"כ מכרה לעכו"ם, שאז אין פוטר אלא מירוח עכו"ם ממש, אבל תבואה שגדלה אצל העכו"ם אפילו מירחה ישראל פטורה. עפ"י מהריט"א קדושין מא – לשיטת ר"י).
וכן לאידך גיסא; שיטת הרמב"ם (תרומות א, יג. ע"ש בכס"מ ובקרן אורה כאן. וכן הביאו הש"ך יו"ד שלא סקט"ו) שאפילו פירות של ישראל, אם נתמרחו ע"י נכרי – פטורים מהתורה. אלא שחכמים חייבו בתרומות ומעשרות באופן זה. [וגזרת בעלי כיסין מתפרשת לשיטתו שחששו שיפקיע מתרומות ומעשרות ע"י שישכור כותי למרח את תבואתו. אבל אם הם של הנכרי בשעה שהגיעו לעונת המעשרות, אף מדרבנן לא חייבו. עפ"י בהגר"א יו"ד שלא, טז].

וכן כתב כאן בשיטה מקובצת (א, טו בשם תוס' אחרות) שמירוח נכרי פוטר גם כשהתבואה שייכת לישראל. ואולם לענין גלגול החלה, הכל תלוי בבעלים ולא באדם המגלגל (וע"ש על מקור החילוק בין מירוח לגלגול. וע"ע שו"ת שבט הלוי ח"ו נח).

וכן הוכיח הרא"ש (בשו"ת ב, ב) בענין גלגול עכו"ם שאינו פוטר בעיסת ישראל. וכן פסק בשו"ע (ביו"ד של) שהעיקר תלוי בבעלים, אם הוא ישראל או נכרי, ולא באדם המגלגל.

'עובד כוכבים שהפריש פטר חמור'. 'הפריש' לאו דוקא, שהרי אינו תלוי בהפרשה, אלא משמיענו אפילו רצה הנכרי להחמיר על עצמו ולנהוג קדושה בפטר חמור – מודיעים לו שהוא פטור. ואפשר שנקט פטר חמור ולא בכור בהמה טהורה – שאם הפרישו והקדישו, חלה עליו קדושת פה, שהרי נכרים מקריבים נדרים ונדבות, ואפילו שלמים – הלא יכול לכולי עלמא למסור לישראל להקריב (עפ"י קרן אורה).

'חלת עובד כוכבים... מודיעין אותו שהוא פטור, חלתו נאכלת לזרים' – כדי שלא יחשוב שהזר אוכל חלה, לכך מודיעים אותו (עפ"י ש"ך יו"ד שכא סק"ג).

(ע"ב) אפשר דאפי לה פחות מחמשת רבעים קמח ועוד' – אף כי לכתחילה אסור לעשות כן, לאפנתה פחות מכשיעור כדי להפקיע ממנו חיוב חלה (טור יו"ד שכד).

וכן לענין הכנסת התבואה במוץ, מגונה הדבר – ע' גטין (פא): 'בא וראה מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים... וגם איסור יש בדבר, כבחלה. או אפשר, לפי מה שכתבו התוס' שאין התר בשהכניסה במוץ אלא באכילת עראי, אבל אכילת קבע אסורה, נמצא שאינו מפקיע המצוה, כי מוכרח הוא לעשר אחר כך כדי לאכול אכילת קבע (עפ"י שו"ת רב פעלים ח"א יו"ד ה).

'בא לו לעשרון, נתן עליו שמנו ולבונתו, יצק ובלל...'. כתב רש"י שנתנית השמן בעשרון קודמת לסולת (וכדלהלן ע'ד). ונראה שדוקא השמן, אבל הלבונה לא ניתנה אלא לאחר הבלילה, שאם לא כן הלא תתערב בבלילת המנחה, והרי אם בשעה שקמץ עלה בידו קורט של לבונה – פסל. וכן מבואר ברמב"ם, שנתנית הלבונה נעשית לאחר מכן (ק"ן אורה ויד דוד).

דף סח

'מתוך שלא היתרתה לו אלא על ידי קיטוף – זכור הוא. אמר ליה אביי: תינח קצירה, טחינה והרקדה מאי איכא למימר? – הא לא קשיא, טחינה בריחיא דידא, הרקדה על גבי נפה. בית השלחין דשריא קצירה... מאי איכא למימר? אלא אמר אביי: חדש בדיל מיניה...'. משמע שלדעת אביי אין צורך בשינויים הנזכרים. ואולם נראה ברור שזהו רק בטחינה והרקדה, לא הצריכו לשנות בהם כיון שאנשים בדלים מן החדש, אבל הקצירה הלא אסורה מן התורה, ורק בבית השלחין מותר לקצור מפני שתבואתה אינה ראויה להבאת העומר (כדלהלן ע'א), אבל משאר שדות הלא איסור תורה הוא, הלכך אין התר להכין קמח וקליות אלא על ידי קיטוף ביד – שאין זה בכלל 'קצירה'.

וכן משמע מן הלשון 'מתוך שלא היתרתה לו אלא ע"י קיטוף' – משמע שהיא הנחה מוקדמת ומוסכמת, ולא משום שינוי אלא מעיקר הדין.

[וע' בשו"ת שאגת אריה (י) שמצדד לומר שלפי דעת תנאים אחת (בחולין קל. לענין לקט) שקיטוף בכלל קצירה. ולפי"ז אין להתיר קיטוף קודם קצירת העומר].

'אמר רבא: דר' יהודה אדר' יהודה קשיא, דרבנן אדרבנן לא קשיא?...'. ההנחה הפשוטה היא שסתם חכמים החולקים על רבי יהודה היינו רבי מאיר בר פלוגתיה. כן העירו התוס' בכמה מקומות. ואמנם מצינו יוצאים מן הכלל הזה. ע' במצויין ביוסף דעת סנהדרין ח.

'זהו דרב אשי ברותא היא; תינח מקלי ואילך, עד קלי מאי איכא למימר'. אפשר שרב אשי סובר שלא חששו שמא יבוא לאכלו אלא בלחם, שהוא עיקר מזונו של אדם, אבל קמח-קלי וכן חטים, הגם שלפעמים כוססים אותם – לא חששו (שפת אמת).

ולפי זה בדין היה שאדם שביתו בדוק מלחם, וצריך לבדוק רק מחטים מחומצות, יודה רבי יהודה שיש לבדוק אף במועד. אך אפשר שלא חילקו חכמים בדבר, ומעיקרא לא תיקנו בדיקה במועד כלל.

על ביטוי זה, 'זהו דרב אשי ברותא / בדותא' – ע' במובא ביוסף דעת זבחים ק:

על דיון הפוסקים בענין התעסקות ומסחר בדברים האסורים באכילה, האם יש לאסור משום חשש אכילה – ע' במובא ביוסף דעת ב"מ צב.

'רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: אפילו בזמן שבית המקדש קיים, האיר המזרח מתיר. והכתיב עד הביאכם? – למצוה'. התוס' כאן נקטו שהיא מצוה גמורה, ואיסור תורה יש לאכול קודם הקרבת העומר. והקשו על כך כמה קושיות. ולעיל (ה:) כתבו התוס' שאינו 'עשה' גמור אלא מצוה מן המוכרח